

จากอดีต ปัจจุบัน สู่ออนาคต บทบาทผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของ รัฐสภาและประชาธิปไตยไทย

การอภิปราย เรื่อง “จากอดีต ปัจจุบัน สู่ออนาคต
บทบาทผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรกับการเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งของรัฐสภาและประชาธิปไตยไทย” โดย
วิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ท่าน

1. นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ อดีตผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์ และอดีตนายกรัฐมนตรี
  2. นายชัยธวัช ตุลาธน ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร พรรคก้าวไกล
- ดำเนินรายการ โดย ว่าที่ร้อยตรี จักรินทร์ ทองบพิตร
นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ สำนักงานเลขาธิการ
สภาผู้แทนราษฎร

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

การสัมมนาเริ่มต้นด้วย **นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ** ในฐานะที่เป็นอดีตผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร รวมถึงอดีตนายกรัฐมนตรี ได้นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ในประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้

ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบอบการปกครอง ซึ่งประเทศไทยพยายามพัฒนา ระบบ ตาม แบบ อย่าง อังกฤษ ที่เป็นแม่แบบระบบรัฐสภา และมีพัฒนาการเรื่องนี้มาโดยลำดับ และประเด็นความท้าทาย คือ **สังคมไทย รวมทั้ง แนววงการเมืองไทย ยังขาดความเข้าใจ คำนิยม และวัฒนธรรมไทย รวมถึงความตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรในกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย** ทำให้ผู้นำฝ่ายค้านรวมถึงฝ่ายค้านไม่ได้แสดงบทบาทหน้าที่อย่างเข้มแข็ง สังคมยังมอง **“การค้าน”** ว่าเป็นเรื่องไม่ดี ดังเห็นจากการเรียกร้อง **“การค้านอย่างสร้างสรรค์”** ทั้งๆ ที่การค้านตามครรลองประชาธิปไตยเป็นเรื่องปกติ

ในอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา นั้น การค้านรวมถึงการได้พบปะกันระหว่างฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลทำให้รัฐบาลได้รับข้อมูลซึ่งนำไปใช้ในการบริหารงานได้ สังคมที่ฟังความข้างเดียว มีข้อมูลด้านเดียวเป็นอันตรายต่อประชาธิปไตย ในระบบรัฐสภาของอังกฤษ บทบาทของผู้นำฝ่ายค้านและฝ่ายค้าน

มีความโดดเด่นมาก นายกรัฐมนตรีให้ความสำคัญกับการมาตอบกระทู้ถามในสภา รวมถึงการปรึกษาหารือกันเพื่อการบริหารราชการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งแตกต่างจากรัฐสภาไทย ผู้นำฝ่ายค้านเป็นกลไกที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นตัวเลือกสำหรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี การค้านเป็นการเพิ่มทางเลือกที่ดีกว่าในการบริหารประเทศ การค้าน การถกเถียง การแลกเปลี่ยน รวมถึงปรึกษาหารือกันระหว่างฝ่ายบริหารและนิติบัญญัติ คือหัวใจของกระบวนการประชาธิปไตย

ระบบสนับสนุนการทำงานของฝ่ายค้านเป็นส่วนสำคัญทั้งเรื่ององค์ความรู้ กฎหมาย กฎระเบียบและข้อบังคับการประชุม รวมถึงการจัดองค์ประกอบในการทำงานด้วย

การผลักดันประเด็นทางสังคมที่มีความก้าวหน้า ซึ่งถือได้ว่าเป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลและฝ่ายค้าน เช่น สมรสเท่าเทียม สุราก้าวหน้า แต่อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดจากข้อกำหนดให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจรับรองร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเงิน ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่แปลกด้วยว่ารัฐบาลมีเสียงข้างมากในสภาอยู่แล้ว เหตุใดไม่ให้ร่างกฎหมายผ่านเข้าสู่การพิจารณาและตัดสินใจในสภา

ฝ่ายค้านนอกสภาเป็นเรื่องใหญ่มากสำหรับเสถียรภาพของประชาธิปไตย ประเทศประชาธิปไตยส่วนใหญ่ไม่มีองค์กรอิสระ กลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลทำงานได้ “การลาออก” เป็นการแสดงความรับผิดชอบ เพื่อรักษาความเชื่อมั่น ศรัทธาที่ประชาชนมีต่อสถาบันทางการเมือง ในขณะที่ประเทศไทย **“เสียงข้างมากตลอดไป”** เป็น **“เผด็จการรัฐสภา”** จึงมีการออกแบบรัฐธรรมนูญโดยมอบบทบาทไปให้ **“ศาล”** และ **“องค์กรอิสระ”** ซึ่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 นั้น จากปัญหาความไม่เชื่อมั่นในสภาผู้แทนราษฎร จึงให้วุฒิสภาที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนทำหน้าที่เลือกและแต่งตั้งองค์กรอิสระ แต่รัฐธรรมนูญ

ฉบับปัจจุบันไม่เป็นเช่นนั้น ถึงเวลาต้องพิจารณาถึงความจำเป็นของการมีอยู่ของวุฒิสภา โครงสร้าง ที่มา องค์ประกอบ ซึ่งต้องเชื่อมโยงกับบทบาทอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา ในขณะที่เดียวกันการกำหนดห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี เป็นการเปิดช่องให้คนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ามาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ปัจจุบันมีปัญหาท้าทายในเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นศรัทธาทั้งต่อรัฐสภา รัฐบาล รวมถึงศาลและองค์กรอิสระ

โจทย์สำคัญ

คือการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่/การแก้ไขเพิ่มเติม จะเลือกแบบใด อย่างไร

มีข้อพิจารณาดำเนินการในประเด็นดังต่อไปนี้

1. โครงสร้าง ที่มาของวุฒิสภา รวมถึงบทบาทอำนาจหน้าที่
2. โครงสร้าง ที่มาของสภาผู้แทนราษฎร รวมถึงบทบาทอำนาจหน้าที่
3. การออกแบบระบบรัฐสภาและสถาบันนิติบัญญัติที่มีความเข้มแข็ง รวมถึงฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งทำได้ใน 2 แนวทาง คือ 1) การปรับธรรมเนียมและวิถีปฏิบัติ และ 2) การแก้ไขรัฐธรรมนูญและข้อบังคับการประชุม
4. การเสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็ง ประสิทธิภาพการทำงานของหน่วยงานสนับสนุนรัฐสภา ทั้งในส่วนของสำนักงานเลขาธิการทั้งสองสภา และสถาบันพระปกเกล้า โดยเฉพาะงานวิชาการเพื่อการทำหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภาทั้งในด้านการตรากฎหมายและการตรวจสอบถ่วงดุลฝ่ายบริหาร
5. การสร้างความตระหนักในความสำคัญของฝ่ายค้าน โดยสื่อมวลชนและการสื่อสารสาธารณะ
6. หากรัฐบาลมีรายการนายกรัฐมนตรีพบประชาชน และควรให้มีรายการผู้นำฝ่ายค้านพบประชาชน

ชัยวัช ตุลาสน

นายชัยวัช ตุลาสน ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับฝ่ายค้านและผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร ดังประเด็นต่อไปนี้

ประเทศไทยฝ่ายค้านไม่ได้อยู่ในสภา **อังกฤษเป็นต้นแบบของฝ่ายค้านและผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร** มีกลไกสำคัญในการตรวจสอบและถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ ทั้งการตั้งกระทู้ถาม มีช่วงเวลาตั้งและตอบกระทู้ที่เรียกว่า **Question Time** ซึ่งกำหนดวัน เวลาตั้งกระทู้และการตอบกระทู้

ถามของรัฐมนตรีและนายกรัฐมนตรีไว้อย่างเป็นระบบ รวมถึงมี **“วันฝ่ายค้าน” (Opposition Day)** ซึ่งผู้นำฝ่ายค้านสามารถกำหนดวาระการประชุมสภาได้ ในขณะที่นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะมาตอบกระทู้ถามอย่างเป็นปกติ แสดงถึงกลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลระหว่างรัฐสภาและรัฐบาลเป็นไปตามระบบรัฐสภา นอกจากนี้ ยังมี**รัฐบาลเงา** เพื่อติดตาม

การทำงานของคณะรัฐมนตรีอย่างใกล้ชิด ตรวจสอบการบริหารงานตามนโยบาย และเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาต่อรัฐบาล

ประเทศไทยกำหนดให้มีผู้นำฝ่ายค้านครั้งแรกในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517

ในช่วงแรกหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง สภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทอำนาจมาก ฝ่ายบริหารเป็นส่วนหนึ่งของสภาผู้แทนราษฎร แต่ถูกลดทอนบทบาทอำนาจลงเรื่อย ๆ กระทั่ง พ.ศ. 2500 รัฐสภาถูกทอนอำนาจลงไปมาก สถาบันที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งและรัฐบาลมีอำนาจมากขึ้น อำนาจปกครองคือ “มติคณะรัฐมนตรี” ฝ่ายนิติบัญญัติถูกลดสถานะลง เป็นเสมือน “กฤษฎีกาของฝ่ายบริหาร” และอีกส่วนก็เป็นฝ่ายค้าน การปฏิรูปและการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ที่มี Motto ว่าปิดทุจริต เปิดประสิทธิภาพ สร้างภาวะผู้นำ จากข้อเสนอการปฏิรูปการเมือง แสดงว่าประเทศไทยปฏิเสธประชาธิปไตยไม่ได้ แต่ปฏิเสธคนที่มาจากการเลือกตั้ง โดยจัดตั้งสถาบันทางการเมืองที่ไม่ได้ยึดโยงกับประชาชนให้มาตรวจสอบ กำกับผู้ที่มาจากประชาชน จึงมีคำถามว่าแล้วใครตรวจสอบองค์กรตรวจสอบเหล่านี้ เป็นโจทย์ใหญ่สำหรับสังคมไทย

ข้อเสนอแนะในการฟื้นความเชื่อมั่นต่อสภาผู้แทนราษฎร / ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

1. การพัฒนาและออกแบบสถาบันผ่านการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ โดยเพิ่มบทบาทอำนาจของรัฐสภา
2. ทบทวนเกี่ยวกับอำนาจเรียกของคณะกรรมการวินิจฉัยตีความเกี่ยวกับอำนาจและโทษ
3. ประสิทธิภาพของกลไกกระทู้ถามโดยควรกำหนดให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีมีความรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งอาจใช้รูปแบบของอังกฤษ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการที่สภาผู้แทนราษฎรเป็นที่มาของฝ่ายบริหาร ต้องรับผิดชอบต่อฝ่ายบริหาร
4. การพัฒนาระบบและกลไกการทำงานของรัฐสภา เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของระบบสนับสนุนการทำงานของสมาชิกรัฐสภา เช่น สำนักงานประมาณของรัฐสภา หรือ PBO และการสนับสนุนการทำงานด้านนิติบัญญัติ ให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

ช่วงท้ายของการอภิปราย นายชัยวัช ตุลาธน กล่าวเน้นย้ำเรื่องการจัดการมรดกจากรัฐธรรมนูญ และการรัฐประหาร และอคติที่รังเกียจนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนว่า ต้องฟื้นคืนอำนาจและศักดิ์ศรีให้กับสถาบันที่เป็นตัวแทนประชาชน

การพัฒนาความเข้มแข็งของพรรคการเมือง การฝึกและเตรียมการด้วยกลไก “คณะรัฐมนตรีเงา” ซึ่งนอกจากเป็นบทบาทของฝ่ายค้านในการทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลแล้ว ยังเป็นประโยชน์ในการฝึกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ทำงานในเชิงนโยบายซึ่งจะช่วยให้ทำงานด้านบริหารได้ผลเมื่อพรรคได้จัดตั้งรัฐบาลในอนาคต นอกจากนี้ วิทยากรทั้งสองท่านยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งและประสิทธิภาพของระบบสนับสนุนงานรัฐสภา ทั้งในส่วนของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา และสถาบันพระปกเกล้า ที่มีเจตนาเริ่มต้นขึ้นเพื่อช่วยสนับสนุนทางวิชาการแก่รัฐสภา ซึ่งการสนับสนุนทางวิชาการที่สำคัญ คือ งานด้านนิติบัญญัติเกี่ยวกับการตรากฎหมาย การตรวจสอบงบประมาณแผ่นดิน รวมถึงการตรวจสอบผ่านการตั้งกระทู้ถาม และการอภิปรายในรัฐสภา

วันเวลา
จัดโดย
สถานที่
วิทยากร

วันศุกร์ที่ 17 พฤษภาคม 2567 เวลา 09.00 – 12.00 น.
สถาบันพระปกเกล้า ร่วมกับ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ณ ห้องประชุมสุโขทัยธรรมราชา สถาบันพระปกเกล้า

1. นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
อดีตผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์ และอดีตนายกรัฐมนตรี
2. นายชัยวัช ตุลาธน
ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร พรรคก้าวไกล

ดำเนินรายการ : ว่าที่ร้อยตรี จักรินทร์ ทองบพิตร นักประชาสัมพันธ์ชำนาญการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
นางสาวปัทมา สุขคำปัง สำนักส่งเสริมวิชาการรัฐสภา สถาบันพระปกเกล้า
นายรัชชดล รัตนวิเชียร

ผู้สรุป
ผู้ออกแบบ

☎ 02-141-9558

🌐 www.kpi.ac.th

KPI-brief

LIME Official
สำนักส่งเสริมวิชาการธรรม